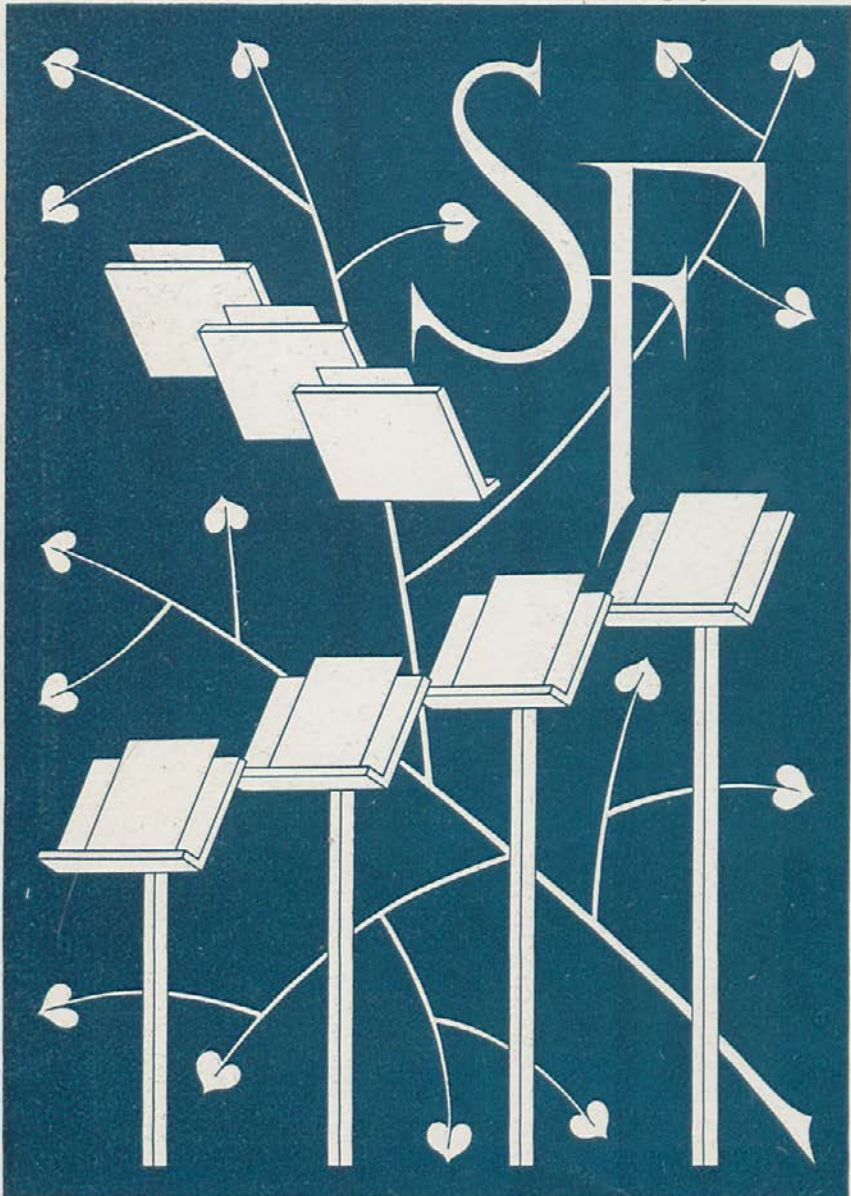
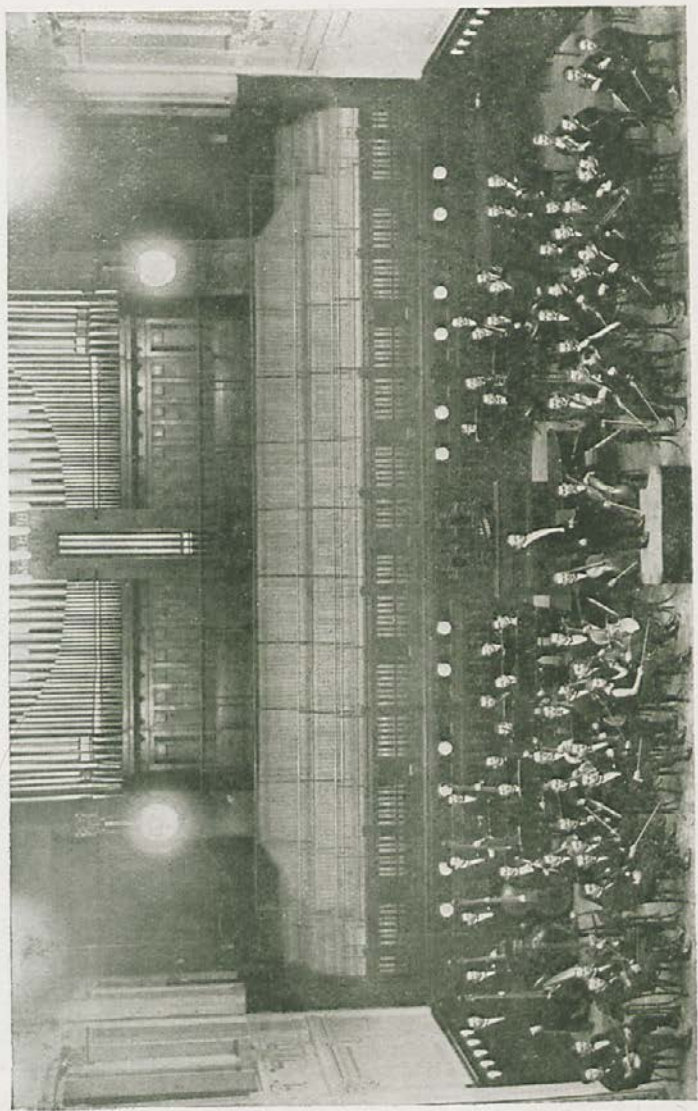

24/1/28

ORKESTER AKADEMSKE FILHARMONIE.

PRAŠKA AKADEMSKA

FILHARMONIJA

V KRALJEVINI S. H. S.

1 9 2 8

13./XI. NOVI SAD

20./XI. SPLIT

14./XI. BEOGRAD

21./XI. ŠIBENIK

16./XI. SARAJEVO

23./XI. ZAGREB

18./XI. DUBROVNIK

24./XI. LJUBLJANA

25./XI. MARIBOR

Dirigent Ing. Otakar Kozel.

ŽE dolgo pred vojno so bili v Pragi dijaški simfonični orkestri, ki so proizvajali simfonično glasbo, da bi vzbudili za njo zanimanje dijakov. Svetovna vojna je pretrgala popolnoma to delovanje, katero se ni obnovilo niti v prvih letih po vojni. Šele l. 1923 so se zopet združili navdušeni godbeniki izmed akademikov vseh strok in so po ustanovitvi „Studentske (Akademske) Filharmonie“ začeli zopet s resnim glasbenim študijem. Vztrajnemu delu navdušene mladine se je posrečilo povzdigniti orkester na tako višino, da se je že v jeseni 1923 postavil na čelo „Studentske Filharmonie“ genialni dirigent L. V. Čelanský, ki je izvedel na koncertu dne 12. XII. v Smetanovi dvorani Obecnega doma praškega z velikim uspehom Novákovo „Slovaško suito“, potem ouverturo k Smetanovi „Prodani nevesti“, Fibichovo idilo „V podvečer“, Sukovo meditacijo na choral „Sv. Václave“; s sodelovanjem sedanjega koncertnega mojstra praškega Narodnega gledališča prof. J. Berke je še izvedel Dvořákov „Klid“ (Mir), „Rondo“ za violoncello s spremljevanjem orkestra — toraj same težavne skladbe.

Od jesenske sezone 1925 dirigira Stud. Filharmonijo Ing. Otakar Kozel, slušalec dirigentskega in komposičnega oddelka praškega konservatorija, v dirigiranju je pa učenec prof. O. Ostrčila, šefa opere Narodnega gledališča v Pragi. V zadnjem času se Stud. Filharmonija ne omejuje samo na koncerte v Pragi in projektira razun koncertov v češkoslovaških mestih tudi koncertno turnejo v inozemstvu, da bi propagirala strém-ljenja našega dijaka-godbenika v tujini, in da bi navezala stike med dijaštvem zbliznenih narodov na glasbenem polju. Začeni od letošnjega leta nastopa Stud. Fil. pravilno v korist „Mozartove obce (= društvo) v Praze“, katere predsednik je administrativni ravnatelj praškega državnega konservatorija sekčni svetnik Dr. Bramberger, in katere cilj je ohraniti praški javnosti spominski zanimovo vilo „Bertramko“, kjer je komponiral slavni Mozart in kjer je mnogo dragocenih spominov na tega velikega mojstra. Koncert iz Mozartovih skladb, ki ga je priredila St. Fil. v parku Bertramke v spomladi

1928, je imel velik uspeh, ki ga potrjujejo številni referati v časnikih.

Tako širi Stud. Fil. godbeno kulturo med dijaštvom svoje domovine. Sedaj se je odločila za turneje po tujih državah, da ustanovi mednarodne dijaške stike. Prvo potovanje v tujino vede v bratsko Kraljevino SHS. S tem večjim veseljem se pripravlja na ta obisk, ker proslavi s tem obenem desetletnico obeh držav in izrazi zadoščenje nad lepim razvojem bratske kraljevine.

S P O R E D

1. BEDŘICH SMETANA: Vyšehrad, simfonična pesem.
2. " " Z čeških logov in gajev, simfonična pesem.

3. ZDENĚK FIBICH: V mraku, idila op. 39.
4. ANTONÍN DVOŘÁK: Legende op. 59, prva zbirka:
 - a) d-moll.
 - b) G-dur.
 - c) d-moll.
 - d) C-dur.
5. " " Slovanska rhapsodija op. 45, šteev. 2.

BEDŘICH SMETANA — (1824—1884) — ni samo največji češki glasbeni mojster in umetnik, ampak je tudi največjega pomena za vso češko narodno kulturo. Je pravi sin češke zemlje. Narodil se je v malem češkem mestu in je preživel svojo mladost na deželi. Zato je vsrebal v sebe že od mladih nog vse to, kar je tipično češko. Ali njegova prirojena genialnost in smelost duha mu niso dali, da bi se pri tem ustavil. Iz malih razmer je šel dalje v svet za najvišjo umetnostjo. Uči se pri največjih mojstrih, navdušuje se za najnovejše umetnike svoje dobe, Chopina, Liszta, Berlioza in Wagnera; poda se naravnost v Weimar, glavno tedanjo središče mlade, nove, svetovne umetnosti. In šele tako pripravljen ustvarja češko narodno glasbo, nikakor kot skromno umetnost za mali krog, ampak kot veliko, najvišjo umetnost, kot izraz visokega hrepenenja svojega naroda in kot njegov ponos pred celim svetom. Zato so tudi njegovi ideali, odgovarjajoči njegovi umetnosti, mnogo višji nego ideali njegovih vrstnikov. Tako postaja ne

samo kulturni vodja, ampak tudi buditelj in prerok lastnega naroda, ki mu kaže pot do res svetovnih višin. To je pomen B. Smetane, edinstvenega pojavnega med češkimi narodnimi umetniki, kakor tudi med umetniki vseh drugih narodov. Njegovih del ne cenimo samo zaradi glasbe: v njih vseh je tudi velika ideja, bodisi ideja preteklosti češkega naroda, ali opevanje krasne narave češkega kraja, ali slutnja velike bodočnosti. Take niso samo njegove velike kompozicije, kot opere ali simfonične pesmi, kjer je Smetana naslikal češko deželo in življenje čeških mest, slavo preteklosti in pričakovano sijajno bodočnost, in malega češkega človeka poleg neobičajnih junakov. V malih klavirnih formah, n. pr. poetičnih („Sny“ = sanje) in plesnih je ista snov. Tudi tam, kjer Smetana pripoveduje o sebi (v kvartetu „Z mého života“) ima njegova umetnost višjo obliko in posvečenje. Zato je še danes Smetana svojemu narodu vedno živi izvir spoznavanja, navdušenja in idejalov. Njegovo delo je še povrh posvečeno z njegovim velikim trpljenjem. Smetana je moral za svojo umetnost težko bojevati kakor vsaki, ki prihaja s tako velikim darom; je borilec za veliko umetnost, za veliko kulturo. Smetana se je moral tudi boriti z naravo, katera mu je vzela ravno takrat sluh, ko je hotel v polnem razpetju lastnih moči komponirati „Má vlast“. To je bil udarec, ki bi ga drugi tako lahko ne prenašal. Smetana pa je vztrajal in je še celih deset let, brez ozira na svojo gluhotu, vstvarjal dela, eno boljše kot drugo. Tako je njegova umetnost posvečena s velikim človeškim trpljenjem in je nam ravno zato tako draga: je umetnostno in idejno, pa tudi človeško velika.

Zdeněk Nejedlý.

„VYŠEHRAD.“ Ko je Smetana dokončal leta 1874 svojo največjo narodno glasbeno dramo „Libuše“, je stvarjal drugo, čisto simfonično delo, ciklus simfoničnih pesmi „Má vlast“ (= moja domovina), da proslavi veliko preteklost, krasno sedanost in pričakovano bodočnost češke domovine. Prva skladba tega cikla je „Vyšehrad“. Dandanes ni več starega,

prvotnega Vyšehrada, kjer je bivala bajna Libuša in kjer so se odigrali prvi, mitični dogodki češke narodne zgodovine. Samo skala nad Vltavo spominja, kje je stal ta čarobno krasni grad. In vsaki Čeh si je svest v duhu pri pogledu na to posvečeno mesto stare slave Vyšehrada, in tako ga tudi v svoji pesmi Smetana oblikuje. Ne slika nam resničnega gradu, resnične zgodovine, ampak samo bajno, mitično prikazen, ki živi v fantaziji naroda.

Na začetku zvenijo toni harf, polni posvečenja. To je pevec, ki poje pesem o nekdanjem slavnem gradu. In kmalu na to, pod utisom njegovega globoko občutenega petja, se nam prikaže slika Vyšehrada. Resni motiv nam riše mitični grad, najprej kot zastrt v pajčolan davnih dob, ali potem vedno bolj jasno, bolj jasno in bolj blesteče, dokler ne stoji pred nami v cellem svojem sijaju, v polnem, žarečem zvoku celega orkestra. To je samo fantom, ki se izgublja, motiv umolkne v pianissimu, podoba pa živi v nas dalje. Zato se v drugem delu spremeni motiv v živo ritmično figuro, ki ni več prikazen, ampak resničnost. Tu ne poje več pesnik-prerok, tukaj govori k nam mojster sam. Glasba zadoni vedno bolj jasno in radostno, dokler motiv Vyšehradu ne zažari v polni svoji sili. — To pa je samo naša in autorjeva fantazija. Kot bi trenil, se naša krasna slika zopet sesuje in ostane samo fantom. Prvi del pesmi se vrača v spremenjeni obliki. To, kar smo doživeli, je bilo tako čarobno, da nas ogreje tudi sam spomin na Smetanovo pesem, polno toplote in miline.

„Z ČESKÝCH LUHŮ A HÁJŮ.“ (Iz čeških logov in gajev): Vyšehrad slika preteklost, „Z českých luhů a hájů“ pa sedanost češke domovine, krasoto češkega kraja. Zato je že začetek skladbe zelo pözvšien. Smetana tu izraža svoj močni utis pri pogledu na češki kraj. Iz tega čuvstvenega valovanja izvira pravi motiv skladbe, najprej hrepeneč, potem radostni in ta radost prevlada. V drugem delu nas vede Smetana še dalje, v kraj sam. Je poldan, vse kipi življenja, ki slika živi

fugato. Iz zamolklega vrvenja se rodi nova, krasna melodija, pesem češkega kraja, ki se povznaša nad njim, zveni vedno bolj krepko in radostno, dokler ne zaori kot himnus. Tu se v polkovem motivu priglaša človek. Narava se ga najprej prestraši, kmalu ga pa spozna kot svojega; to je češki vaščan, in ko ta zapoje in zapele, se združi vse v vriskajočo pesem češke dežele, v kateri doni nezmerena radost njenega ljudstva. V tem skladba konča.

Zdeněk Nejedlý.

ANTONÍN DVOŘÁK (* 8. IX. 1841 v Nelahozevsi pri Pragi, † 1. V. 1904 v Pragi) je stvaril z B. Smetano novo, narodno zavedno češko glasbo in je tudi eden iz glasbeno najbojatejših in najizrazitejših skladateljskih pojavov 19. stoletja. S svojo neobičajno svežestjo, glasbeno iznajdljivostjo in spontanostjo stvarjanja je spadal v skupino velikih klasičnih mojstrov, in res, četudi je bil zrastel z dobo godbenega romantizma in stal pod precejšnjim uplivom Wagnera, Liszta in Smetane, se naslanja glavno na klasično godbo. Kot taki je eden izmed prvih in najznamenitejših novoklasikov. Pomembno in z lepim uspehom se uveljavlja v dramatični in programni godbi, ampak večinoma stvarja absolutno godbo, pri kateri se služi tudi stare klasične ciklične forme, ki jo napolnjuje s svojo novo, silno in izvirno vsebino. Podpira ga v tem njegova genialna muzikalnost, po schubertovski sveža v melodiki in harmoniki, polna edinstveno elementarnega ritmičnega čuvstva in živega smisla za blestečo slikovitost instrumentalnega zvoka. Posebno nas očaruje njegova glasba s svojo plemensko in narodno izraznostjo, katera nam predstavlja Dvořáka kot čis-

tega, tipičnega češkega in ob enem tudi slovanskega umetnika. Njegova glasba, ravno kakor Smetanova, nam poje pesem češkega kraja, čeških njiv in gozdov, ali tudi žalostne, široke dume južnih in vzhodnih Slovanov. Iz istih virov črpajo njegovi plesi, ki so mikali njegovo moč in ritmično bogatstvo, ki sta obrodila stare klasične forme.

Obsežna delavnost Dvořákova objema skoro vse glasbene forme. Komponiral je devet oper (najbolj znane z njih so „Rusalka“ in „Jakobín“), dalje mnogo velikih vokalno-orkestralnih del (med njimi oratorium „Svatá Ludmila“, „Stabat mater“, Requiem, Hymnus, mše), devet simfonij (najbolj znana je simfonija „Z nového světa“), simfonične pesmi, koncerte, suite, serenade, rhapsodije, svetovnoznané „Slovanské tance“, ouverture (n. pr. „Husitská“, „V přírodě“, „Karneval“, „Othello“), mnogo komornih skladb; godalnih kvartetov je trinajst, razun tega ima še številne zbirke pesmi, klavirnih in zborovih kompozicij.

Dvořákova glasba se ni omejila na umetnikovo domovino, ampak je prodrla tudi v tujino. Prva je bila Nemčija, ki je čislala bogate darove njegovega duha, po nji posebno Angleška, kamor je zahajal Dvořák večkrat in kjer je žel kot skladatelj in dirigent svojih del prave triumfe; podobne uspehe nahajamo samo pri največjih pojavih glasbene zgodovine.

V začetku devedesetih let preteklega stoletja je ovladal Dvořák tudi Ameriko, kjer se je uveljavil po tri leta kot ravnatelj Narodnega konservatorija v New Yorku.

V svoji domovini je razvil plodonosno pedagogično delovanje. Njegova skladateljska šola na praškem konservatoriju je dala češki glasbi pred vsem Vítězslava Nováka, Josefa Suka in Rudolfa Karla, ki jo vodijo v duhu Dvořákove tradicije naprej k nadaljnjemu razcvetu.

Ot. Šourek.

„LEGENDE“ op. 59 so nastale prvotno kot ciklus deseti skladb za klavir na štiri roke (februar—marec 1881); šele do-

datno čez pol leta jih je autor predelal tudi na orkestralno partituro.

Dvořákove Legende tvorijo poetični kontrast napram prvi vrsti slavnih „Slovanskih plesov“. Nimajo sicer njihove deroče ritmične elementarnosti, ampak je v njih ista sila, izvorna melodična in harmonična čarobnost in cela sveža naravnost. Dunajski kritik Dr. E. Hanslick je pozdravil „Legende“, takoj ko so izšle v tisku, z besedami: „Samo mojster harmonične umetnosti in kontrapunkta je mogel napisati te legende, četudi izgledajo na prvi pogled malo umetniške in učene.“ Nemški skladatelj Johannes Brahms je napisal o njih založniku Simrocku: „Recite Dvořáku, kako me njegove legende trajno razveseljujejo. To je čarobno delo in lahko se zavida temu možu njegova sveža in bogata iznajdljivost.“ Legende nimajo sicer izrazitega programa; temeljna ideja njih izražanja in razpoloženja je v celem ciklu enotna: pojejo oljubezni in hrepenenju, bolečini in odrekanju, o navdušenju in slavi, smejejo se in šalijo se, pri tem so pa vedno potopljene v isti, kakor bi mitični polomrak, ki dela z njih po misli in volji autorovi ravno legende. Izmed štirih prvih legend, ki so na sporedu tega koncerta, izražajo prve tri idilična razpoloženja. Prevlada v njih prosto, ali globoko čuvstvo: prva (d-moll) je samo malo nuančirana, izraznejša je druga (G-dur), tako enostavna in krasna, tretja (g-moll) je bolj živahna; v nji kontrastira glavna igrajoča tema v srednjem delu z motivom žareče nežnosti in iskrenega hrepenenja. Šele četrta legenda nam predstavlja namesto legendarne idile legendarni epos. Zdi se, da nam pripoveduje s svojo karakteristično, psalmodično donečo in v harmonizaciji naravnost asketično trdo melodijo slavno epizodo iz življenja svetnika-junaka. Odtod tudi njen blesteči in pompozni zvok. Izrazni slovanski ton se nam tukaj pojavlja idealiziran v krepki, ustvarjajoči osebnosti in karakterizira to legendo kakor tudi vse druge.

„Slovanská rhapsodie“ g-moll je srednja iz treh „Slovanskih rhapsodij“ op. 45, katere je napisal Dvořák leta 1878,

neposredno pred „Slovanskimi plesi“. Bilo je to prvo njegovo delo, kjer je hotel povdariti pred tujino, kamor je ravnokar prodiral, svoj slovanski rod.

Pri Slova n s k i h r h a p s o d i j a h so mu bile deloma vzor „Ogrske rhapsodije“ Lisztove, ampak v tem, kako se je v izražanju naslanjal na duh češke narodne glasbe in kako je znal vsebinsko predstavljati karakteristična razpoloženja češke preteklosti, je stvaril dela popolnoma samostalna in nova.

Poleg lirične prve rhapsodije (D-đur) in romantične tretje (As-đur) lahko drugo „Slovansko rhapsodijo“ zovemo dramatično, to pa radi njenega bojevitega značaja. V nji se zrealijo krvavi spopadi in živi boji, kateri šele na koncu skladbe nehajo pod jasnim žarkom mira in z veselim vriskanjem zmagovalcev.

Temelj njene glasbene zgradnje sta dve temi. Prva kratka in ritmično jedrnata se omejuje v melodiki samo na stopajoče in padajoče poltone, druga, resna in heroično zamišljena nam pripominja nekako po svoji temeljni figuri prvi takt češko-slovaške narodne himne „Kde domov můj?“ Značaj prve teme in trda njena ritmika prinašajo v poedine dele skladbe ostrost in močno, živo vrvenje, medtem ko se izrazna širina druge uveljavlja v zmagonosno vzpetih višinah. Kontrast obeh tem je mehko spevna vzporedna misel, ki ritmično stopa in je pri tem včasih naravnost plesno šaljiva.

Po svojem pojavu, posebno po svojem pestrem orkestralnem zvoku spada ta „Slovanska rhapsodija“ kakor tudi obe drugi k glasbeno najmilejšim in najbolj tipičnim skladbam Dvořákovim, četudi so bolj skromnega pomena.

Ot. Šourek.

ZDENĚK FIBICH (1850—1900) je eden izmed prvih reprezentantov moderne češke glasbe v dobi njenega početka. Poleg B. Smetane in A. Dvořáka je imel veliko zaslugo na njenem uspešnem razvoju. V šestdesetih in sedemdesetih letih 19. stoletja se je rodila češka narodna godba na mah in skoro čudežno iz prerojenega domačega narodnega življenja in iz plodonosnih stikov s svetovno kulturo. Takrat je Smetana genialno stvaril v kratkem času češko narodno opero, ob enem tudi moderno programno godbo s simfoničnimi pesmimi, kvarteti in klavirnimi skladbami, vse v izvorno narodnem duhu. Ta je našel v takratni najnovejši struji svetovne glasbe, v t. zv. novoromantizmu rodovitna tla za svojo rast in krepko razvojno linijo. Kakor Smetana je tudi Fibich hrepenel po narodni godbeni kulturi, ki je jo hotel organično zasaditi

v svetovni razvoj. Po svoji prvi mladostni schumannovski dobi se je pridružil kmalu in s celo dušo k programu B. Smetane. Fibich sam je poleg svojega spoštovanega mojstra samostalno in iniciativno razširjal oblast glasbene tvorbe z novimi problemi, dal je češki glasbi novi individualni ton in je pokazal pot nadaljnemu razvoju. Kot izrazno pesniški, sensitivni in visoko kultivirani duh je razvil v svojih programnih klavirnih, komornih in simfoničnih skladbah nezmerno bogatstvo pobud in motivov; črpal jih je iz mogočnih snovi domače in tuje literature, iz lastnega razmerja k oblikujoči umetnosti in iz najintimnejšega utripanja svojega srca. Številne njegove skladbe, prave to „pesmi v tonih“, dosegajo vrhunca v skupini blestečih, plastično izraznih in popolno oblikanih simfoničnih orkestralnih pesmi, pa tudi v prebogatem številu njegovih programnih klavirnih skladb; med njimi se odlikuje po svoji izviranosti posebno ciklus „Malířské (= slikarské) studie“, ki izraža v zvokih utise iz mojstrovskih del svetovnih galerij, dalje pa obsežni ciklus „Nálad, dojmů a upomínek (Razpoloženja, utisi in spomini), ki je muzikalni dnevnik bogatih, raznovrstnih skladateljevih doživljajev, njegovega razmerja k naravi, družbi in celega njegovega kompliciranega, notranjega, miselnega in čustvenega življenja. S svojo fino in izbrušeno glasbeno koncepcijo je izrazil Fibich mojstrsko pesnikovo besedo v pesmih, zborih in kantatah, posebno ga pa je mikal melodram, kjer se druží k govoru še globoki tok glasbe v klavirnem ali orkestralnem spremljevanju. Tu se pojavlja v svojem polnem razcvetu Fibichov eminentni dramatični talent, ki ga je kmalu privedel k operni tvorbi na novih temeljih dramatične glasbe, danih od Wagnera in prevzetih od Smetane za češko godbo. Sijajna vrsta Fibichovih oper: Blaník, Nevěsta messinská, Bouře (= burja), Hedy, Šárka, Pád Arkuna nam kaže, kakšno višino je dosegel Fibich v domačem razvoju kakor tudi v primeru s sodobno svetovno produkcijo. Iz čisto stilističnega stališča je Fibichova največja zasluga v tem, da je stvaril scenično glasbeno melodramoh, kateri je

pristopil smelo in s popolno sigurnostjo po svojih uspešnih koncertnih melodramah (Vodník, Štědrý den (= božični dan) in dr.); tako je na mah razrešil tudi za moderno glasbo problem melodrame na sceni. To je njegova trilogija na antično snov v obdelovanju Jar. Vrchlickega, ki se zove splošno „Hippodamia“, delo, ki po svojem razmahu in monumentalnosti ne pozna sebi enakega v glasbeni literaturi in ki ima edinstveno historično vrednost. Izvalo je neobičajno pozornost vsega glasbenega sveta na glasbeni razstavi na Dunaju l. 1892 in naslednjega leta je želo v Antverpenu popoln gledališki uspeh v nekrajšani obliki. Veliki umetnik je na žalost prej umrl, predno je mogel razdati vse darove svoje genialne ustvarjajoče potence.

Hubert Doležil.

„V POD VEČER“ (V mraku), simfonična pesem Z. Fibicha op. 39 z leta 1893, je čisto posebna oblika simfonične idile, ki jo je uvedel Fibich v moderno glasbo. Takih skladb je napisal nekoliko (dve Vigilie, Vesna). Tu se je družila mojstrova ljubezen k naravi z veseljem potapljati se čim najglobljeje v krasoto trenutka, v občutek življenske sreče, naj si bo še tako skromna. Naslov skladbe nam izraža v eni besedi celi njen okvir, njeno atmosfero in razpoloženje, katero si slušalec lahko sam v sebi dopolnjuje iz njenih čarobnih zvokov. Dolgo se je smatrala ta skladba samo za godbeno sliko narave, kar potrjuje posebno duhovita imitacija ptičjega petja v njenem srednjem delu. Medtem pa vsebuje mnogo več iz intimnega življenja skladateljevega, nego nam pravi njen decentno izbrani nadpis. Je v nji podoba one pomembne življenske dobe autorove, ko je vstopila v njegov zaprti duševni svet žena, ki mu je prinesla srečo neskončne ljubezni in podporo v umetniškem sodelovanju. To je bila pisateljica Anežka Schulzova, autorka libret k Fibichovim operam, od „Hedy“ začanši, in iniciatorica Fibichovega delovanja v njegovi poslednji periodi. V zvokih „Podvečera“ nam slika skladatelj svoje stike z njo in z njeno rodbino na večernih sprehodih po krasnem vltavskem Slovan-

skem otoku blizu Narodnega gledilišča. Poedine teme te skladbe so zložene naravnost na gotove osebe te male družbe, na Anežčino mater in očeta in končno na njo samo. Njen tema, v drugem postranskem odstavku rondove oblike dela v Desdur, polna čarovne melodične krasote in sladkega hrepenenja, je postala tako popularna, da jo je virtuos na gosle Kubelík predelal za gosli s premljevanjem pod imenom „Poëm“. Vedno pa moramo davati prednost celoti te skladbe v njeni orkestralni obliki, katere instrumentacija je čudovito lepa.

Hubert Doležil.

